

KÜÇÜK ŞEYLER (1891)

SEZAI, SAMİ PASAZADE (1859-1936)

Genel bakış

Samipaşazade Sezai'nin 1891'de yayımlanan hikâye kitabıdır. Kısa hikâyenin, Batı edebiyatındaki hikâyelerle benzer özellikler gösteren Türk edebiyatındaki ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Edebiyat tarihçilerinin kısa değerlendirmeleri dışında pek fazla dikkat çekmemiş, ilk baskısından sonra bir daha basılma imkânı bulamamıştır. Yeni harflerle de ayrı bir basımı yapılmamış, yazarın bütün eserlerini bir araya toplayan Zeynep Kerman tarafından okuyucuya ulaştırılmıştır. Günümüzde farklı yayınevleri tarafından günümüz Türkçesiyle Küçük Şeyler adıyla yayımlanmaktadır. Eserin 1891 tarihli Matbaa-i Ebüzziya basımı nüshası İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda yer almaktadır. Bir mukaddime, altı hikâye (sırasıyla "Bu Büyük Adam Kimdir?", "Hiç", "Kediler", "İki Yüz Elli Kuruşa Bir Asır", "Düğün", "Pandomima") ile Alphonse Daudet'den çevrilen "Arlezyalı" adlı bir hikâyeden oluşan Küçük Şeyler'de sonradan eklenen mesure olarak nitelenebilecek türde yazılmış "Bir Kitâbe-i Seng-i Mezâr" adlı metin de yer alır.

Hikayeler

Bu Büyük Adam kimdir?
Hiç
Kediler
İki Yüz Elli Kuruşa Bir Asır
Düğün
Bir Kitabe-i Seng-i Mezar
Arlezyalı
Pandomima

Bu Büyük Adam Kimdir?

Kişiler

Anlatıcı: Okuduğu bir kitaptan esinlenerek büyük adamın kim olduğunu merak eder ve gördüğü bir adamı büyük adam olarak kabullenerek hareketlerini gözlemler.

Konu Küçük Şeyler'in ilk öyküsü olan Bu Büyük Adam Kimdir, yazarın bir çocukluk hatırasından yola çıkarak oluşturulmuştur. Samipaşazade Sezai, dönemin fikir insanlarını ve edebiyatçıları ağırlayan bir kültür merkezi konumunda olan Taşkasap'taki aile konağında aldığı derslerin ardından her akşam üzeri soluğu Beyazıt'ta alır. Bu gidiş geliş esnasında dikkatini geniş alını, kayıtsızlıkla uzamış saçları ile mütemadiyen sendeleyerek yürüyen dalgın ve düşünceli bir adam çeker. Adamı; muhayyilesinin genişliği, toyluğu ve Büyük Adamların Hayatı adlı kitapta okuduklarının etkisiyle "büyük bir adam" olarak görür. Bu düşüncüyü öylesine benimsemiştir ki tek sorunu adamın, Victor Hugo gibi bir edebiyatçı mı yoksa Jean Jacques Rousseau gibi bir filozof mu olduğuna karar verememesidir. Adamın Laleli'de karıştığı kavganın bile tıpkı diğer alimler, şairler gibi yaratacağı en büyük eserinin itici gücü olacağından emindir. Ancak semtin tütüncüsünden, adamın okuma yazmasının bile olmadığını öğrenince acı gerçekle yüz yüze gelir.

Tema

Hayal kırıklığı Okuduğu kitaplarda yazan ve hayalinde kurduğu büyük adama sokakta gördüğü bir adamı uygun gördükten sonra bu adamın kavgacı, okuma yazma bilmeyen biri olduğunu öğrenerek yaşadığı hayal kırıklığı söz konusudur.

Hiç

Kişiler

Genç Çocuk: 20 yaşında vapurda gördüğü kıza aşık olmuştur. Kızın da kendisine aşık olduğunu düşünerek hayallere kapılır.

Genç kız: Üst dudağının kısa olmasından dolayı sürekli bir tebessüm halindeymiş gibi görünür. Genç çocuğa aşık değildir, ona özel bir gülümseme değil dudak kusurundan kaynaklanan bir gülümseme halindedir.

Konu Babasız büyüyen ancak çok iyi bir eğitim alan içine kapanık bir genç ele alınır. 20 yaşında hayatın tüm yükünü sırtlamış, kendisini annesinin ve kız kardeşinin esenliğine adanmış olan bir genç, Boğaziçi ve İstanbul arasında gidip gelirken bir akşam vapurda rastladığı Hristiyan bir genç kızın gülümsemesine kapılarak hayaller kurar. İlk aşkın getirdiği coşku, kızın üst dudağının biraz kısa olması

nedeniyle hep gülümseyen görünüşünün kendisine özel olmadığını fark etmesiyle yerini hayal kırıklığına bırakır. En acısı da bunu, kızın ve arkadaşlarının onunla alay ettiğini anladığında fark etmesidir.

Tema

Platonik Aşk

20 yaşında bir gencin yaşadığı platonik aşkla genç kişiliği, ruhi ve fiziki yapısıyla birlikte büyük bir dönüşüme uğramıştır. Aşkın karşılıksız olmasından dolayı büyük bir hayal kırıklığına uğramıştır.

Kediler

Kişiler

Adam: Hikâyede ana karakterin ismi verilmemiştir. Adam, altmış yaşını devirmiştir. Otuz üç senelik evlidir. Karısını sevmekte ancak evdeki kedilere katlanamamaktadır.

Kadın: En önemli özelliği kedilere olan tutkusudur. Evinde yirmi otuz kedi beslemektedir. Kedileri için otuz üç yıllık eşinden ayrılmayı bile göze almıştır.

Konu Büyükada'da yaşayan ve otuz üç senedir evli olan çiftin arası son yıllarda bozulmuştur. Büyük bir aşkla evlenen ve evliliklerinin ilk yıllarında son derece mutlu olan çiftin arasını bozan ise kediler olmuştur. Kadın son dönemde kedilere merak sarmıştır. Bu merak gittikçe bir saplantıya dönüşmüş, evdeki kedilerin sayısı gittikçe artmıştır. Sayısı yirmi otuzu bulan kedi nüfusu, adama evdeki hayatı zindan etmiştir. Artık karısının ilgisi sadece kedilerdir. Adam artık kedileri düşman olarak görmektedir. Hatta olayı kaymakama kadar taşımış ancak bir çare bulamamıştır. Kedilerin adamın eşyalarına zarar vermeye başlaması üzerine adam eşine rest çeker ve "Ya ben ya kediler?" der. Kadının, kedileri tercih etmesi üzerine evi terk etme kararı alır. Bavulunu toplar ve bir daha eve dönmek niyetiyle evden çıkar. Öğlene kadar dolaştıktan sonra parası ve gidecek bir yeri olmadığını hatırlar. Eşinin yemeklerini özlemiştir. Geri dönmeye kadar verir ve evin yolu tutar. Eve girer girmez odasının kapanarak hüngür hüngür ağlar. Kapıyı açan kadın adama bakar ve "sessiz ağla, kedilerimi korkutuyorsun" der.

Tema

Evlilik Samipaşazade Sezai'nin hikayelerinde evlilik kurumuna geniş yer verildiğini söylemek mümkündür. Fakat bu tema hikayelerde müstakil olarak değil, diğer temalarla birlikte bulunmaktadır. Yazarın hemen hemen her hikayesinde evli çiftler mevcuttur. Evliliğin mutsuz bir şekilde ilerlediği diğer bir hikaye ise Kediler' dir. Bu hikaye uzun süredir evli olan yaşlı bir çiftin anlaşmazlıkları üzerine kurgulanmıştır. Bu çiftin arasında yaşanan gerginliğin sebebi ise daha farklıdır. Kadının kedilere olan düşkünlüğü ve evde çok sayıda kedi beslemesi, erkeğinse kedilerden nefret etmesi kavgaları başlatır.

İki Yüz Elli Kuruşa Bir Asır

Kişiler

Anlatıcı: Doğa karşı beslediği sevgi onun duyarlılığını ortaya çıkarmakta, tabiatı tasvir ederken seçtiği ifadeler ise onun sanata yatkın yaratılışını belirginleştirmektedir.

Konu Çamlıca'nın güzelliğini anlatarak başlar. Yazar, Çamlıca'daki koruluğu üç sene yaşadığı Londra dönüşünde tanınmaz halde bulur. Bütün ağaçlar iki yüz elli kuruşa Üsküdarlı odunculara satılmıştır. Hikâyede söz edilen koruluk Kısıklı'nın Sarıkaya mevkiinde Tunuslular adı verilen ve Samipaşazade Sezai'nin kısa bir süre kayınpederi olan Tunuslu Mahmut Paşa'nın mülküdür. Sami Paşa Ailesinin köşküne oldukça yakın olan ve Samipaşazade'nin yirmili yaşlarına kadar sık sık vakit geçirdiği bu koruluk, Mahmut Paşa'nın ölümünün ardından kalan serveti beş senede hesapsızca harcayarak tüketen varislerinin tutunduğu son dal olmuştur. Yazarın, 1882-1885 yılları arasında Londra Sefareti kâtibi iken sık sık burnunda tüten bu doğa harikasının katillerinin daha sonra kısa bir süre evli kalacağı Latife Hanım ve ailesinin olduğunu öğrenmesi de kaderin garip bir cilvesi olarak görülebilir.

Tema

Doğa Sevgisi İki Yüz Eli Kuruşa Bir Asır hikayesinde anlatıcı tabiatın düzenini bozanlara karşı cephe almıştır. Anlatıcı insana huzur veren tabiat unsurlarının bilinçsizce yok edilmesinden büyük bir üzüntü duymaktadır. Onun asıl istediği tabiatın eski, güzel haline gelebilmesidir.

Düğün

Kişiler

Dilsitan: Bir cariye olan Dilsitan, yaşadığı evin oğlu Behçet Beyin odalıdır. Dilsitan bulunduğu konum itibarıyla pasif bir durumdadır. Behçet Beyin kendisine dışı muamelesi yaptığından habersiz bir şekilde, gördüğü şiddete rağmen onu sevmektedir. Bu hislerinin karşılıksız olduğunu anlaması ve Behçet Beyin

bir başkasıyla evleniyor oluşu, onu hayatın gerçekleriyle yüz yüze getirir. Bu noktadan sonra Dilsitan, önce hastalanır sonrasında ölür.

Behçet Bey: Evin Bey'i, Dilsitan'ın kendisine olan aşkından habersizdir. Güzel olmayan fakat oldukça zengin olan Sitare Hanım ile evlenecektir.

Konu Bir konağa odalık olarak alınan Dilsitan, adındaki bir mürebbiye evin beyinin kendisine aşık olduğunu düşünmeye başlar. Çok büyük bir mutluluk yaşar. Her gün evin beyi ile evleneceklerini mutlu bir yuvası olacağını ve kölelikten kurtulacağını düşünür. Behçet Beyin üç-dört seneden beri odalığı olan Dilsitan, evin hanımı olma hayallerindeyken efendisinin evleneceğini öğrenmesiyle yataklara düşer ve verem olur. Toplum tarafından pek güzel bulunmayan ancak oldukça zengin olan Sitare Hanımla gerçekleşecek evlilik öncesi dedikodulara mahal vermek istemeyen adam, düşün masraflarını da karşılar umuduyla genç kızı satmak istese de Dilsitan'ın gittikçe artan hastalığı buna izin vermez. Genç kız on sekiz yıllık kısacık ömrünü sonlandıran nefesini tam da düşün eğlencelerinin zirveye çıktığı noktada tek başına verir.

Tema

Ölüm Samipaşazade Sezai'nin hikayelerinde ölüm ve intihar teması oldukça belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır. hayatın ve insanların acımasızlığı karşısında yetirince kuvvetli olamayan, kendilerini tehlikelere karşı koruyamayan anlatı kişileri kurtuluşu ve mutluluğu ölüm ya da intiharda bulurlar. Çünkü dünya onların hayatlarını sürdürebilecekleri saflığı ve temizliği çoktan kaybetmiştir. Bu kişiler çoğunlukla yetiştikleri ortamın sınırlarını kaldırıp gerçek hayatla irtibat kuramamışlardır.

Bir Kitabe-i Seng-i Mezar

Kişiler

Vuslat: Genç yaşta verem hastalığına yakalanarak ölmüştür. Sevdiği adam tarafından her gün mezarı ziyaret edilip uğruna mersiye yazılmıştır.

Konu Bu derleme arasında türü nedeniyle diğerlerinden ayrılan Bir Kitabe-i Seng-i Mezar (Bir Mezar Taşı Yazıtı), ailenin Kafkasyalı cariyelerinden biri olan ve 20 yaşında veremden hayatını kaybeden Vuslat'ın mezarını ziyaretin ardından Samipaşazade Sezai'nin yazdığı bir mersiyedir.

Tema

Ölüm Genç yaşta hastalık sebebiyle kaybedilen bir hayat ve bu erken ölümün sevdiği adam tarafından kabullenememesidir.

Arlezyalı

Kişiler

Jan: Arlezyalı Lisdaral'a aşık, ailesi tarafından sevdiği kız kabul görmeyen yakışıklı bir gençtir.

Lisdaral: Açık giyinen ve başka erkeklerle ilişkisi olan güzel bir kızdır.

Konu Arlezyalı adlı hikâyede Jan isminde yakışıklı bir genç, Arlezyalı bir güzele Lisdaral'da tesadüf eyler ve ona âşık olur. Fakat bu durumu çiftlikte iyi karşılamazlar. Çünkü kız biraz açıkçadır yani haff meşreptir ve oranın yerlisi olmadığından da ailesi ve kendisi iyi tanınmamaktadır. Fakat Jan, kızı alamazsam kendimi öldürürüm diyecek kadar ona âşıktır. Sonunda aile ikna olur ve kızı Jan'a almaya karar verirler. Fakat bir adam çıkar gelir ve kızın iki seneden beri kendisinin kapatması olduğunu söyler. Kızın kendisine yazdığı mektupları gösterir. Jan ona takıllı beri kız ve ailesi ondan vazgeçmiştir. Adam bu kadar benimle ilişkisi olduktan sonra siz de takdir edersiniz ki başkasıyla evlenemez der. Bunun üzerine Jan'ın babası kızı oğluna almaktan vazgeçer. Fakat Jan gene kızı sevmeye devam eder. Oğullarının perişan hâlini gören aile gene de kızı alalım derler fakat Jan kabul etmez. Fakat bu kızı da unutamaz ve sonunda canına kıyar, evin çatı katısındaki odanın penceresinden aşağı atlayarak intihar eder. Ailesi Jan'ın durumunu fark etmelerine rağmen onun intihar etmesini engellememiştir.

Tema

Aşk Acısı Sevdiği kızın başka bir adamın kapatması olduğunu öğrendikten bunu kabullenememek ve ondan ayrı kalmaya da dayanamayarak çekilen aşk acısına son verilmek üzere intihar söz konusudur.

Pandomima

Kişiler

Paskal: Paskal son derece çirkin ve kötü gösterilmiştir. Paskal, arkadan bakılınca omuzlarıyla belinin genişliği bir derecede bulunacak kadar şişman birisidir. Boyu kısadır. Üstelik yürümekte de zorluk çekmektedir. Otuz üç yaşında olmasına rağmen böyle bir vücuda sahiptir.

Eftalya: Paskal'ın oyunlarının daimi seyircisi olan Eftalya genç, güzel, kibar, mutlu, hayat dolu bir karakterdir. Dışarıdan çirkin görünen ama iyi kalpli ve duygusal Paskal'ın tam aksine, dışarıdan güzel görünen ama insanlara yukarıdan bakabilen biridir. Paskal'ın herkes gibi doğuştan gelen bu değerinin yanı sıra bir de sanatçı kişiliğinden gelen saygıdeğer bir yönü vardır. Oysa Eftalya onu, asla bir sanatçı veya bir insan olarak görmez; yalnızca kendilerini eğlendiren bir soytarı olarak değerlendirir ve hafife alır.

Konu Haseki taraflarında yer alan mezar sessizliğindeki bir evde küçüklüğünden beri tanıdığı yaşlı bir Rum hizmetçiyle yaşayan otuz üç yaşında, kısa boylu, oldukça şişman bir adam olan Paskal, Yenibahçe'de bir tiyatrodaki her cuma ve pazar günleri pandomima performansı sergiler. Halkın oldukça ilgi gösterdiği bu "hüzünlü palyaçonun" kimselere anlatamadığı büyük bir sırrı vardır. Tiyatronun müdavimlerinden 20 yaşındaki Eftalya'ya sırılsıklam aşiktir. Eftalya ise Paskal'ı ölen köpeğine, bir kez görüp de pek hoşuna giden bir maymuna benzetmekte, sanatına abartılı bir coşkuyla karşılık vermektedir. Paskal'ın bu gizli kederi Eftalya'nın evlenip yeni eşiyile tiyatroya geldiği akşam son bulur. Paskal bu acıya daha fazla dayanamayarak kendini asar. İntiharında bile beden diliyle tüm mahalleliyi güldürmeyi başarmış, isminin taşıdığı anlamı devam ettirmiştir.

Tema

Aşk Hikayelerde aşk ulvi bir değer olarak gösterilmektedir. Yazar anlatılarda duygulara ve duygularının aktarımına büyük önem verir. Onun için derin duygulara sahip olan daha da önemlisi aşık olabilen insanlar diğerlerinden daha değerlidir. Yazar, aşık olan ve bu yüzden acı çeken kişilerinin daima yanında yer alır. Pandomima hikayesindeki Paskal için aşk, yaşamla tek bağlantıdır. Paskal'ın sevgilisine ulaşması diğerlerinden çok daha zordur. O yüzden onun kavuşma hayallerini hep gerçekler bölmektedir.